

Erina Meslekova se, po ko zna koji put, budi u svojoj postelji, sa težinom iskopane utrobe.

Dole, četiri sprata niže, već kopaju ulicu: trešte zatrekajući vozila a stakla na prozorima zveckaju od neprekidnog treperanja. Grad, još od ranog letnjeg jutra, žumi kao osamućena osa. Između buke kola čuje se zveštava vuča metalnih gajbi s zmeđom, stini udari užurbanih ženskih polpetica, prva oglašavanja radio-aparata (U ovo vreme pre nekoliko godina, kaže spiker), miše čujkanje oštroglasnih lastavica, udaljeno izvikanje kolportera koji Novu Makedoniju gmiraju s Politikom i Borbom, razigrano strčavanje dečurije niz stepenište nove petrosatnice, mučno poletanje prvog današnjeg putničkog aviona, tanani zveket servisa za kafu na donjem balkonu.

Erina Meslekova sluša sve te šumove, odvađa ih iz tišine zatvorenih očiju, no, još uvek im ne pridaje puno dnevno značenje. U mraku, što svetluca tim šumovima, čini joj se da još nije sasvim budna, da još uvek nije u stanju da odlepi kapke od očiju. A kapci su slepljeni, suvi i teški, kao kakon iscrpljujućeg granja, praznina utrobe kopa kao da je gladovala danima.

Godinama. Vekovima. Od Gramosa, preko Albanije i Sibira, pa dovde, do Skopja. I uvek sa istim osećanjem iskopane utrobe. Prokleta buđenja.

Stoga se i ne odlučuje, ne samo da ustane, nego ni da otvori oči: čini joj se da je toliko onemogla, da će joj se smrknuti pre nego što se svijde do same postelje. Napipava kutiju s cigaretama i istog trenutka je, kao da se opekla, ostavlja. Glupav i zapalili zatvorenih očiju; preterano, muškobanasto, useđelčki. Ipak, zadovoljna je. Kod koje je, čipka na stočiju pomena se pod kutijom za cigarete; taj dodir je malo pretvrd za jegodite prstiju. Ne seća se da je nešto sanjala, nikakvog sna iza sebe, a ipak, oseća se kao da svu noć nije trenula.

Kao da sam kopala. A utroba mi iskopana. Da neko ude, pomislio bi: mrtva sam.

Održava kapke jedva pritisnute na oči i miruje u postelji nepokretnije no da spava. Belina dna, kao sećivo u meso, prodire u želatin kapaka. Laki pokričave lebdii nad njenim telom kao da je proziran. Od vrata ne dopire nikakva svetlost, samo, Tušanovci i donjeg balkona, skuplaju prazne filđzane. Iako neispavana, Erina Meslekova zna da bi otvorila oči, da bi se čak pridigla u postelji, kad bi neko otvorio vrata, pa makar i samo stoga da joj u krevet donese kafu.

Nikoga. I istog trenutka seća se sinoćnje večeri. Oseća kako joj se telo, bućeći se, isteže pod naježenim pokrivačem. Podilazi je jeza, pokušava da je zbrisi dlanom. Dlan ostaje na koži, a ova je, protrelim iglama sećanja, ponovo vraća u toplu gladkoću.

Zverka. Zverka u meni. Udaraci je, a ne umire. Da jednom izade sa svojim, stalna je da je sasvim nestane. Jednom.

Zgrčenim prstima smiruje zverku u sebi, ali, u svom dahu čuje njeno ubrzano disanje. Grudi joj se nadižu, kao da do zagrtnutosti leži u vodi, i da to više nije ona, već njena zverka. Jedna zverka koju poznaje u sebi već dvadeset godina, jedna zverka što palaca u njenim ustima svojim vrelim jezikom.

Dvadeset od trideset i šest godina. Podeli ih nadvoje, baci u vatra što ostane, baci u vodu ono što od toga preostane, baci ga, baci. A sve da bacili, zverka ostaje. Da jede, da glode, da ždere. Da te budi iz svakog sna, sa raskomadano utrobom.

Držeći ruku na toploj mekoći ispod pupka, Erina zamislija kako je zverci nogom stala na grud. Upoređuje njeno disanje sa svojim, osluškuje to tuđe i podmuku pritažvanje i uzdržanog daha, čeka njeno konačno smirivanje. Konačno, bar za danas.

„Može?“ pita Vito u njeno uho. Erina ne gleda njegove užagrene oči, samo oseća njegov uzavreli dah. „Može?“ Hoće da se sakrije u njoj sobi, da se pritaži sve dok se kucen ne umiri za spavanje, a onda, u ponoć, da ude u njenu krevet, kao san. „Kao u snu“, šapuće u njeno uho. Mladi od nije čitave tri godine, umetnik bez angažmana, slikar-amater, stegnut osmeh ispod tankih brčića, talasasta kosa, uvek vlažan stisak ruke, ufiljeni završeci izvijenih obrva. Kad bih ga zbilja volela, upoređuje se Erina sa sobom od pre dvadeset godina, mlodvala bih jagodicama prstiju te istavijeće završetke ispisanih obrva, mlodvala ih toliko dugo koliko treba da se prošire do dna u pogleda, i osetila bih slatku jezu od jasnoću na dlanu do gležnja na nozi. No, ona ga i ne vidi, samo oseća njegov šapat, kao da je jezik uvrnut u uho. „Budo!“, kaže. „A Gone?“ Kako je i za trenutak mogla dovoliti da je zagolnice ta pomisao? „Šta Gone?“ Šapuće Vito do nje, u njoj. „On će se pokupiti u svoju sobu i zaspati kao zaklan. Dete.“ Od čitavog Vito, Erina vidi samo njegovu maljavu ruku na kojoj se napinju žile dok joj hvata sisu. Zverka u meni, njena polhotijiva žilica. Ova šaka, izdvojena od uzdržljivih pokreta njegovih inače ukročeno držanja, sad i sama podseća na halapljivu životinju ne daje samo grabl. „Dete?“ Kaže s naporom da se začuđi odgurne mu ruku. „Otkud dete?“ Taj sve razume. Ti si dete. „Više ne gleda njegovu šaku, tu grabljivu životinju za njenu podatnu zverku, čuje samo njegov dah, kako dogoreva u užarenoj školjci njenog prozirnog uha. Sad će da se ohladi, oseća kožom. Najpre sažaljeva njega, onda se sažali na samu sebe, na kraju, naljuti se na oboje. Kako se smire, čim se životinja povuče u njega a zverka uvuče u nju, ona će da oseti ukus gorke semenke u ustima. Kajem li se? Ne. Zašto se ne kajem kad se životinja u njenu i zverka u meni jašu preko nas sve do žejnog umora? Da, ali tad nastupa ona duboka iznemoglost kad ne može da se misli nego samo da se propada. Da se propada sve dok se konačno ne propadne u san, u san iz kojeg se ne budiš s težinom iskopane utrobe. Sa pogledom zaostrenim do bljeska, Erina se okreće prema njemu. Maljava a malaksala šaka, nadmen a zbunjen pogled, lepi a glupi brčići. Vitomir Stojanovski. Neangažovani umetnik, slikar-amater, čovek bez svoga dana. Mogu da ga imam kad god želelim, mogu da ga odgurmem kad god zaželim. „A sad id“, kaže mu s nestipljenim u glas. „Želi da ga vidi kako se skuplja i odlazi ali još više želi da ga vidi kako se skuplja i ne odlazi. Muškarac. Da, stane ponad nje kao stablo koje se ne pomera, da je podigne sve do svojih ramena i ponese u njen stan kao da je njegov. Evo ti ruke da se podupreš, evo ti grudi da se osloniš, evo ti osmeha da legneš. No, njegov osmeh je stegnut, kao da ga je strah da će pokazati koliko su mu velika usta. Fui. Muškarac, muška sujeta. Evo ga, ustaje uvredlen. Istura ramena, da pokaže snagu koje nema, sa po dva prsta zaostrava talase, da se ne vidi koliko mu je oštra kosa, namešta nadmoćan osmeh, kao da je sam već odavno odlučio da ode. Da mu sad kažem da ostanu. Poslušni, pokorni, zaljubljen. Sećanje pored nje sa skupljenim kolčnima, uzeće njenu ruku u svoj vlažni stisak i počete da otkriva u njenim očima ono čega nema. Ne, ipak ne bi trebalo da se toliko pogriva s njim. „Dobro. Kad da dođem?“ Pita, spreman

da krene. Sladak je, uvek pri ruci. Potiskuje uvredu, nameće sa užurbanošću i spretnošću poslovnog čoveka. Skuplja cigarete, namešta krvatavu, isteže peševse sakoa. Molim, kad izvoljevat? „Sutra ne dolazi, poči ću sa Gonetom u školu.“ Ne bi mogla da ga izdrži svakodnevno, toliko je, za razliku od nje, savršen. Pri izlasku, popravljajući čipku na stočiju, goje bila kutija s cigaretama. Kad bi bilo obrnuto, kad bi ona imala životinju a on zverku, možda bi i među njima bilo podnošljivije. „Doneću ti sliku, ako je dovršim.“ Smeška se zagonetno i kao u iščekivanju zahvalnosti, pravi njen portret po sećanju. Ili, kako sam kaže, po svojoj imaginaciji. Kako li je samo zamislija? Kao amazonku bez jedne sise, sa streovitim pogledom, sa stroгим likom? Neće biti da je toliko promućuran, nadmenost skriva blagom popustljivost. „Fino“, zahvaljuje se kratkim osmehom. Ne bi trebalo da bude tako grubo s njim: možda je zbilja zaljubljen, iako na neki svoj način. Neponovljivo, tako to oni kažu. „Hajde, pa čemo pokvasiti. Šta da kupim: konjak? I slane biskvite?“ Vito odobrava onim uvek sramežljivim osmehom koji ne pristaje ispod potkresanih brkova, on nikad ništa nema u džepu i nikad ne odbija ono što mu se ponudi. Gost, namernik, starmali. Na rastanku hoće da je poljubi i ona gleda u njegove ruke oko svog struka. Stegni me, kaže u sebi, stegni me tako da izgubim dah. No, on sad već suhe dlanove samo drži na njenim kukovima spremnim da se zanjisu, naslanja svoj bockavi obraz na njen ispod kojeg protičavaju iglice jeze i zatvorenih usta šeta po njenim ispaculim usnama među kojima pritaženo palaca vreli želeć njene zverke. „Znači ne sutra“, utvrđuje Vito i izlazi pozdravljajući se sa ispravljena dva prsta podignute ruke. Šta, ispraca ga Erina sa ohlađenim bljeskom u očima. Kad ne bi ubražavao da je rođen za

10-75020351 W

dimitar solev

NEDOVUMICA

umetnika, bio bi besprekoran poslanov čovek. Stepeništem zgrade, kao stepeništem za ponor, gube se njegovi koraci, kao da tonu u zaborav. Erina Meslekova ostaje sama, i ona, zaista, tone u zaborav.

San kao kopanje, ne kao zaborav. Iskopana utroba, teški kapci. Od Gramosa, preko Albanije i Sibira, pa dovde, do Skopja. Do ovog četvrtog sprata, što joj je dodeljen za rane po telu. Ne po sruću. Prokleta buđenja.

Stepeništem zgrade, kao stepeništem do neba, deca svoju radost uzdižu do piska Erina Meslekova, sa već silom zatvorenim očima, očekuje da joj se taj pisak uspe do samog temena, pa da tek onda ustane. Nikoga, misli. Nikoga da je razbudi, pa makar i sa najprostijim približavanjem poznatog mirisa tople kafe.

Tako ustaje. Gola, nema, sama. Zverka u njoj smanjuje se do grudvice teskobe ispod pupka, ali, ona od toga nije nimalo mirnija. Sa gorčinom nalepljenom u ustima, prebivajući po sudovima u lavabou. Sama mora da pripremi kafu. Već toliko godina sama pristavlja džezvu, sama ispija filđzan, sama puši prvu cigaretu i sama gleda u crni toz. Nikada ništa. Plaši se da pogledne u ogledalo iznad lavaboa. Ko će je pogledati otuda, šta će je pogledati odande? Dva okopnela braza, sedamnaest godina bez muža. Dve upale ozrude na krajevima usana, šest meseci u zatvorima Albanije i pedeset i šest meseci u logorima Sibira. Podkresan završetak jedne obrve, tri leta po bregovima Egejske Makedonije. Ostaci šminke, osam godina vesela udovica u Skopju.

Erina Meslekova, sa džezvom u filđzanim u ruci, sedna za sto a da se i ne pogledne u ogledalo. Ne želi da se vidi, ne smatra da je pobedila sama sebe time što se nije pogledala — predoseća da će samu sebe samo još više omrznuti i to je smrzava za stolom. Umesto toga, gleda u kafu što je sipa u filđzan: u džezvi ima za još jednu. Za koga? Nema za koga osim za Prvana, i tako nisu dospeli da popiju ni po kafu. Sa prvim ispariljivim, crnim i gorim gutljajem, pal prvu cigaretu. Odsutno pušta ljuti dim, upire pogled negde u stranu od zida, no, on ne prodire ni u kakvu prepoznatljivu daljinu. Godinama već ne razmislija o Prvanu, zašto li joj baš sad pada na um? Tek što je bio usao, već je i izišao iz njenog života i Erina ga se seća samo u onom međutrenutku kad se oči zamage od obnevidelosti. Tad ga zamislija živog, možda suze oživljavaju njegovu sliku, ali, sa suznim očima se ne može živeti. Njene oči su sad suhe, čak nekako bockavo suhe, i Erina, iako se Prvana seća po imenu, nikako ne može da oživi njegovu sliku. Trebalo bi da se još više zagledam, misli otpijajući kafu. Uvlaćati i ispuštajući ljuti dim cigarete. Nadajući se da će se pogled zamagliti. Podupirući braću dlanom i zavrjavajući nokte u usne. Pokušavajući da prodre iza zida.

Erina Meslekova. Po Prvanu — Lodova. Nije dospela da bude Lodova. Zapravo, Prvan nije stigao, nije dostigao. Otišao i nije se vratio. Nije dospela da mu došane na uho šta sumnja; da sumnja kako ljubav već oseća u utrobi. Pusti Prvan. Nije dospeo ni da se uplaš, ni da se zbuni, ni da se bar zalaze kako će imati sina. Otišao i nije se vratio. Tako jednostavno: otišao i ne vratio se. Bar da je znao. Bar da je slutio. Bar da je imao toliko vremena koliko da se obraduje od same pomisli. Pusti Prvan, prvi da mi ostane.

Erina Meslekova srće kafu i uvlači novi dim a da pogled i nije odvojila od zida. Prvanova slika nikako da dođe do nje. Udaljujemo se jedno od drugog, misli ona, udaljujemo se do u beskraj. I nikako da se sasvim udaljimo, i nikako da se ponovo približimo. Na dnu filđzana kao na dnu utrobe crni toz se zgrušava kao otrovni ostatak nesvarljive težine. Crni toz, gust ostatak bez ikakvih belina i bez ikakvih puteva. Nikad ništa, kaže Erina. I prazni džezvu na taj ostatak, bez nade da će još topla kafa rastopiti grumenje toza.

Vrata kuhinje su otvorena, škrpe kod ulazi Gone. Bos, žmirajući, sa kosom razbarušenom na sve strane. Odlazi prvo u kupatilo, pušta vodu, vraća se pokvašene kose, staje u okviru vrata — štrkljati u rukama, ispušnjava ga. On je Lodov, potpuno Lodov. Obrve skoro sastavljene, debele iscrpane usne, oko kao zelena maslina. Sedna naspram nje bez reči, skuplja kaplje vode po megljama braće, zaviruje u praznu džezvu. Erina pomislija kako bi za prvi rođendan trebalo da mu kupi mior za brljanje. Crna kosa ispod njegovih ušiju produžava se u raštrkane zulufe. Možda je je stid da sam kupi. Koješta, odbacuje tu pomisao. Taj upošte nema stida, evo — poseže za cigaretom. Erina ga udara po ruci, kutija ispada iz prstiju. Gone je gleda sa tankim iglicama u pogledu.

— A ti? Kaže i pokazuje na njenu cigaretu. Cigaretu je dogorela sve do noktiju, no ona je još ne baca. Ipak, užurbano uvlači poslednji dim i gasi je u praznom filđzanu.

— Kakva si, kaže Gone bez čuđenja, posmatra kako se cigareta zgrušava u opušak.

— Hajde, dođi, dorkušeš, odgovara mu Erina i ustaje. Krivo joj što nije dala da zapali, još više što ga udarila po ruci. Kakvo dete? To Vito misli da je dete, no, ona zna da to o više nije. Šta bi htela od njega? Sama dimim kao ožđak, a on da me pokorno gleda.

— Šta hoćeš da jedeš? Ponavlja i nada se da će ovom materinskom pažnjom izbrisati onaj ponizavajući udarac po ruci. Ne ume da bude majka, nikad nije umeła da bude majka. Kada? Došao je k njoj već kao momčić, izdejsvovala ga preko Crvenog krsta. Otkako ga istresla u planini, nije mu videlo oči ravno petnaest godina. Podizali su ga Prvanovi roditelji, odneli ga u Čehoslovačku, kad su izbegli, posle poraza, njoj nisu hteli da ga daju. Prvan nije doznao ni da će imati sina, ona nije dospela ni da oseti šta je to biti majka. Ne ume da bude majka, nikad nije umeła da bude majka. Nadala se, radovala, čeznula da joj dođe dete, a pred nju je banuo čovek — visok koliko i ona, sa glasom u smešnom i hrpavom mutiranju, sa kradončinim nemirom kad god se svlačila pred njim. Smatra li me bar majkom?

— Neću, kaže Gone. Nisam gledan. Odbija je hladnim i ostrim pogledom, pritaženo — tim prstima obeju ruku mokru crnu kosu, odbija da je pogledne. Kao da je ne želi priznati. Nju, koja u ovom kasno pronađenom materinstvu jedino još skuplja ostatke smisla svog rasturenog života.

— E, ješčes, tvrdo kaže Erina. Ne zna kako da savlada njegov otpor, ni to ne ume. Ume samo silom. Svetsna je da je već dočkan za nežnosti, a za postupnost nema vremena. Još koju godinu i može da otkrhne. Šta ga zadržava? Izložil je na sto, sedna naspram njega, odmerava svoju s njegovom tvrdoćom.

Gone sedi naspram nje, ne gleda ni u jelo ni u nju. Njegove vilice se pokreću kao da preživa zvakaju gumu. Okreće k njoj čas jedan čas drugi grabljivu profil, namršten je, uvredlen, jedva se uzdržava da ne skoči od stola. Možda ne na nju, ali, svakako na neku nepravdu koju vidi samo on — čim ne gleda ni u nju ni u jelo, nego po podu, zidovima, plafonu. S one strane nji, preko puta nje, odsutan i odrastao, tuđ i prepoznatljiv. Moja tvrdoća kod njega je još tvrdoglavost, misli Erina. Sigurno će nešto tražiti, inače bi već odjurio.

— Neću, kaže Gone. Nisam gledan. Igra se ugašenim opuškom u praznom filđzanu i nije joj do toga. Odrasliji od svojih vršnjaka, podignut van njenih dlanova (do pola mekih, od pola tvrdih). Gonetu teško ide učenje — sa nastavniciima je drzak, kao i s njom.

— Neće ni da čuje, odvraiti Gone u pola glasa. I ne govori mu se o tome, toliko je drzak i indisponiran, a kraj školske godine je na pragu. Erina ga gleda umorno, ne oseća ni sažaljenje ni ljutinu. U temenu joj kljuje jedan grumen, koji se prestomio iz grla, ali je ipak tu: šta da se radi, kako da se radi?

Pa da, pokušava Erina sa lakim podsmehom. Drug uvek nije raspoložen da odgovara. Ti misliš da je ovo fakultet, a?

— Nisi automat, ali jesi učenik. Erina stavlja opušak priliku da prestane sa jelom. Da pritisne na dugme i, hop, da izbacim odgovor. Čovek ponekad nije raspoložen da odgovara.

— Nisi automat, ali jesi učenik. Erina stavlja opušak u ostatak kafe i pokušava da uhvati njegov pogled. I sada? Dobro, da kažemo, zamolimo fizičara da te ispitaa. Ali ako ti tada ne budeš raspoložen da odgovaraš?

— Gluposti, promrmlja Gone ne gledajući je.

— Šta glupo st!?. Nećeš da te pozove ili nećeš da odgovaraš?

— Odgovaratu ako me prozove, odugovlači Gone. Erina gleda kako s mukom popušta, ali još nije sigurna — sve dok ne uhvati njegov pogled. Po zelenim zencicama, kao gusterica, prolazi studen bljesak liskuna. Dok traje taj munjeviti bljesak, Erina se pita: gospode, je li moguće da me mrzi? Gone, zar te navodim na zlo? No, kad ponovo ugrize pogledom te poznate masline iz ocliju, studeni bljesak se rastvara u mlaki sjaj. Sada zna; ne bi joj oprostio ako iznoli od fizičara da ga prozove. Nikad joj to ne bi oprostio, takvi su ti Lodovi. Trpeće stegnutih zuba, ali neće posegnuti za izmoljenim zalogajem. Prokleti Lodovi.

— Dobro, zaključuje Erina. Nadajmo se da će te fizičar ipak prozvati. Da odem po njega?

— Ne, nema potrebe.

— A ti? Hoćeš li ga zamoliti da te pozove?

— Ne. Ne verujem.

Erina ga gleda pravo u oči i tim poniranjem, bez otpora no i bez napora, ne zna šta hoće: da ga udari po tim zapučenim usnama ili pak da ga čvrsto zagri.

— Dobro, uzdržava se Erina. Kakvo dobro? Razmislija ustajući i dok posprema sto. Dok zveckaju sudovi i smešno ispušnjavaju otvorenu tišinu. Ne gledajući više u njega, ali znajući da on još uvek gleda u nju. Prati njene pokrete, očekuje da produži, da ima još nešto da kaže. Erina već poznaje tu finu igru i s preciznom strpljivošću odugovlači pospremanje stola. Ne mrzi me, baje u mozgu, nemoguće je da me mrzi. Vito ima pravo: još je dete. — Dogovararam se s drugovima o letovanju, naposletku izusti Gone.

— Da? kaže Erina gledajući u svoje ruke. Ogrubele, ispacule, neosetljive. Ne treba još da ga pogledam, misli.

— Dogovararam se kud da odemo, produžava Gone nastojeći da bar sledi njene pokrete kad ne može pogled. — Da? — ponavlja Erina. A zna da on je oče-kuje neku drugu reč, da ga obrabri.

— Neki hoće na more, produžava Gone i prekidna sam sebe, očekuje da ga podstakne nekim pitanjem ili prigovorom ili objašnjenjem. Bilo čim, misli ona, mogu ga podstaći da nastavi. Ali, ne, neka govori sam. Neka oseti da je kažnjen. Neka vidi kako je teško biti sam.

— Neki hoće na more, ponavlja Gone, uzdahne i najednom traži novi podstrek. Ja nisam za to, više bih voleo u planinu.

Erina se prenu. Umesto zveckanja sudova u dlanovima joj ostaje tišina koja ništa ne nadoknazuje. Za trenutak posmatra ruke, gole i pomodrole, od laktova do prstiju, nad gomilom krtili i praznih sudova u lavabou. Jedan sud breg, drugi sud dolina. Šta on traži u planini? Uzdržavajući se da se okreće k njemu, Erina se ponovo prenu: zašto razmislijam ovako? Ako ima zverke u meni ima neko zveru i u njemu — on traži planinu.

— Ne znam, kaže Erina ledima njezine Gonetu. Videćemo kako ćeš završiti godinu. Ledima prema Gonetu, licem prema prošlosti.

Preveli sa makedonskog
Gojko JANJUSEVIĆ i Milorad
PREDOVIĆ